

הלכות שביתת יום טוב פרק ב

פרק ב

מוקצה ונולד

איזה בעלי חיים נחשבים מוכנים

בעלי חיים שנולדו ביום טוב

א.

אפרוח אסור אבל עגל מוכן אגב אמו

אפרוח שנולד ביום טוב - אסור, מפני שהוא מוקצה.

ועגל שנולד ביום טוב. אם היתה אמו עומדת לאכילה - מותר, מפני שהוא מוכן על גב אמו, ואילו שחט אמו היה זה שבמעיה מותר ביום טוב אף על פי שלא נולד:

בהמות

ב.

בהמה חוץ לתחום

בהמות שיוצאות ורועות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום - הרי אלו מוכנים, ולוקחין מהן ושוחטין אותן ביום טוב.
אבל שרועות ולנות חוץ לתחום, אם באו ביום טוב - אין שוחטין אותן, מפני שהן מוקצה, ואין דעת אנשי העיר עליהן:

וכן, בהמת קדשים שנולד בה מום ביום טוב, הואיל ולא היתה דעתו עליה מערב יום טוב - אסור לשחטה ביום טוב.

ראיית מומים

לפיכך אסור לראות מומי קדשים ביום טוב, גזירה שמא יתירן החכם במומן, ויבוא זה לשחוט בו ביום.

אבל רואה הוא המום מערב יום טוב, ולמחר מתיר או אוסר:

ד.

בכור שנולד ומומו עמו - הרי זה מוכן, ואין מבקרים אותו ביום טוב. ואם עבר וראה מומו וביקרו והתירו - הרי זה שוחט ואוכל.

מוקצה בבכור

בכור שנפל לבור - עושה לו פרנסה במקומו, שהרי אינו יכול להעלותו, מפני שאינו ראוי לשחיטה ביום טוב.

אותו ואת בנו שנפלו לבור - מעלה את הראשון על מנת לשחטו ואינו שוחטו. ומערים ומעלה את השני על מנת לשחטו, ושוחט את איזה מהן שירצה.

משום צער בעלי חיים התירו להערים.

בהמת חולין שנפלה מן הגג, והרי היא צריכה בדיקה - שוחטין אותה ביום טוב ותיבדק, אפשר שתמצא כשרה ותיאכל:

הזמנת עופות

ה.

אווזין ותרנוגלין ויונים שבבית - הרי אלו מוכנין, ואינן צריכין זימון.

אבל יוני שובך, ויוני עלייה, וציפורים שקיננו בטפיחין, או בבירה - הרי אלו מוקצה, וצריך לזמן מבערב ולומר, "אלו ואלו אני נוטל", ואינו צריך לנענע:

1.

זימן שחורים ולבנים, ומצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים - הרי אלו אסורין,

שאני אומר, שמא אותן שזימן פרחו להן, ואלו אחרים הן, וכל ספק מוכן אסור.

זימן שנים ומצא שלשה - הכל אסור.

שלשה ומצא שנים - מותרין.

זימן בתוך הקן ומצא לפני הקן. אם אין שם קן אלא הן, ואינן יכולין לפרוח, אף על פי שיש שם קן אחר בקרן זוית בתוך חמישים אמה - הרי אלו מותרין, שאין המדדה מדדה אלא כנגד קינו בשוה:

דגים שבביברים

2.

דגים שבביברים גדולים, וכן חיה ועוף שבביברים גדולים,

כל שהוא מחוסר צידה עד שאומרים "הבא מצודה ונצודנו" - הרי זה מוקצה, ואין צדין אותן ביום טוב, ואם צד, לא יאכלו.

וכל שאינו צריך מצודה - הרי זה מוכן, וצדין אותו ביום טוב ואוכלין אותו.

וכן, חיה שקיננה בפרדס הסמוך לעיר, ילדיה כשהן קטנים שאינן צריכין צידה אין צריכין זימון, מפני שדעתו עליהן:

מצודות חיה עופות ודגים שפרסן מערב יום טוב - לא יטול מהן ביום טוב
אלא אם כן יודע שניצודו מערב יום טוב.
הסוכר אמת המים מערב יום טוב, ולמחר השכים ומצא בה דגים - הרי אלו
מותרין, שכבר ניצודו מערב יום טוב והרי הן מוכנין:

פירות

בית שהוא מלא פירות מוכנין ונפחת - נוטל ממקום הפחת.

מוקצה בשביעית

העומד על המוקצה מערב יום טוב בשנה שביעית, שכל הפירות הפקר, צריך
שירשום ויאמר, מכאן ועד כאן אני נוטל.
ואם לא רשם - לא יטול:

גוי שהביא תשורה

גוי שהביא תשורה לישראל ביום טוב,
אם יש מאותו המין במחובר לקרקע, או שהביא חיה או עופות או דגים
שאפשר לצודן בו ביום
- הרי אלו אסורין עד לערב, וימתין בכדי שייעשו.
אפילו הדס וכיוצא בו - אינו מריח בו לערב עד שימתין בכדי שייעשו.
ואם אין מאותו המין במחובר - או שהיתה צורתו מוכחת עליו
שמאתמול נעקר או ניצוד
אם הביאו בתוך התחום - מותר.
ואם הביאו מחוץ לתחום - הרי זה אסור לו.

והבא בשביל ישראל זה מחוץ לתחום, מותר לישראל אחר:

נציים

יא.

נציים שנפלדו

עצים שנשרו מן הדקל ביום טוב - אסור להסיקן, מפני שהן נולדו.

ואם נשרו לתוך התנור - מרבה עליהן עצים מוכנין ומסיקן.

ערימות ואוצר

ערימת התבן, ואוצר של עצים - אין מתחילין בהן ביום טוב אלא אם כן הכין מבערב, מפני שהן מוקצה.

ואם היה התבן מעורב בקוצים, שהרי אינו ראוי אלא לאש - הרי זה מוכן:

יב.

אין מבקעין עצים מצואר של קורות - מפני שהן מוקצה.

ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב - מפני שהיא נולד.

וכן, כלים שנשברו ביום טוב - אין מסיקין בהן, מפני שהן נולדו.

אבל מסיקין בכלים שלמים, או בכלים שנשברו מערב יום טוב - שהרי הוכנו למלאכה אחרת מבערב.

כיוצא בו,

אגוזין ושקדין שאכלן מערב יום טוב - מסיקין בקליפיהן ביום טוב.

ואם אכלן ביום טוב - אין מסיקין בקליפיהן.

ויש נוסחאות שיש בהן,

שאם אכלן מבערב - אין מסיקין בקליפיהן, שהרי הוקצו.

ואם אכלן ביום טוב - מסיקין, מפני שהן מוכנין על גב האוכל:

קוץ רטוב - הרי הוא מוקצה, מפני שאינו ראוי להסקה.
לפיכך אסור לו לעשותו כמו שפוד לצלות בו בשר. וכן כל כיוצא בזה:

יד.

נוטלין עצים הסמוכין לדפני סוכה ומסיקין בהן.
אבל אין מביאין עצים מן השדה, אפילו היו מכונסין שם מבערב.
אבל מגבב הוא בשדה מלפניו, ומדליק שם.
ומביאין מן המכונסין שברשות היחיד, ואפילו היתה מוקפת שלא לשם
דירה, ובלבד (א) שיהיה לה פותחת, (ב) ותהיה בתוך תחום השבת.
ואם חסר אחד מכל אלו - הרי הן מוקצה:

טו.

עלי קנים ועלי גפנים, אף על פי שהן מכונסין בקרפף, כיון שהרוח מפזרת
אותן - הרי הן כמפוזרין, ואסורין.
ואם הניח עליהן כלי כבד מערב יום טוב - הרי אלו מוכנין:

בהמה שמתה

טז.

בהמה שמתה ביום טוב,
אם היתה מסוכנת מערב יום טוב - הרי זה מחתכה לכלבים,
ואם לאו, הואיל ולא היתה דעתו עליה - הרי זו מוקצה, ולא יזיזנה
ממקומה.

בהמת קדשים שמתה, ותרומה שנטמאת - לא יזיזנה ממקומה:

דגים ועופות וחיה שהן מוקצה - אין משקין אותן ביום טוב, ואין נותנין לפניהן מזונות, שמא יבוא ליקח מהן.

איסור טלטול

וכל שאסור לאכלו או להשתמש בו ביום טוב מפני שהוא מוקצה - אסור לטלטלו:

עפר

המכניס עפר מערב יום טוב. אם ייחד לו בחצירו קרן זוית - הרי זה מוכן, ומותר לטלטלו ולעשות בו כל צרכיו.

וכן, אפר שהוסק מערב יום טוב - מוכן.

ושהוסק ביום טוב -

כל זמן שהוא חם כדי לצלות בו ביצה - מותר לטלטלו, שעדיין אש הוא.

ואם לאו - אסור לטלטלו, מפני שהוא נולד.

מי שהיה לו דקר נעוץ מערב יום טוב, ונתקו ביום טוב והעלה עפר.

אם היה אותו עפר תוחח - הרי זה מכסה בו ומטלטלו.

אבל אם העלה גוש עפר - הרי זה לא יכתוש אותו ביום טוב: